तिनाउ गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री प्रेम श्रेष्ठज्यूले गाउँसभामा पेश गर्नु भएको आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमहरु

सम्माननीय सभा अध्यक्षज्यू,
गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

१. नेपालको इतिहासमा आएको परिवर्तनको फलस्वरुप नेपालको संविधान कार्यान्वयनका क्रममा गाउँपालिकाले प्रत्येक वर्ष सभामा पेश गर्ने जस्तै आ.व. २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम यस गाउँपालिकाको गरिमामय सभामा प्रस्तुत गर्न पाउँदा मलाई खुशी लागेको छ ।

२. संघीयताको कार्यान्वयनको क्रममा स्थानिय सरकारको रुपमा यस गाउँपालिकाको वर्तमान कार्यपालिकाले विगत २ वर्षको नीति तथा कार्यक्रमहरु यसै सभामा प्रस्तुत गरी कार्यान्वयन गरेको छ।जसको कार्यान्वयनका क्रममा सकारात्मक परिणामहरु देखा परिसकेका छन्।गाउँपालिकाको गुणस्तरीय शिक्षा विस्तार तथा विकास गर्ने कार्यहरुमा केही सकारात्मक सुधारहरु भएको कुरा यस सभासमक्ष स्मरण गराउन चाहान्छु । गाउँपालिकाले गाउँपालिका भित्र उत्पादन हुने कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनलाई बजार सुनिश्चितताका साथ कृषि तथा पशु सेवाका कार्यक्रमहरुमा समेत उल्लेखनीय प्रयास गरेको छ । जसमा विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग प्राप्त भएको छ।उक्त कार्यमा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण यस गरिमामय सदनका गाउँसभा सदस्यज्यूहरु, कर्मचारीहरु, नागरिक समाज, राजनीतिक दलहरु लगायत आम जनसमुदाय प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु।

३. नेपालको वर्तमान राजनीतिक वातावरण सन्तोषजनक नरहेको कुरा सम्पूर्ण सभाका सदस्यज्यूहरुलाई अवगत नै रहेको छ । जसको परिणाम स्वरुप गाउँपालिकाको कार्य सम्पादनमा समेत केही असर परेको छ । प्रत्येक वर्ष सरकार परिवर्तन हुने र एक सरकारले लिएका नीति तथा कार्यक्रममा अर्को सरकारले अपनत्व बोध गर्न नसक्दा स्थानीय सरकार सञ्चालनमा पनि कतिपय कठिनाइहरु देखा परेका छन । तथापी हामिहरुले यसलाई गाउँपालिकाको हितको लागि सबैले सबै क्षेत्रबाट सम्यम्ता अपनाउँदै एक ढिक्का भै यसको समाना गरिरहेका छौं ।

४. सबैलाई जानकारी नै छ राजनीतिक परिवेशले आर्थिक अवस्थाको स्थिरतालाई संकेत गरेको हुन्छ । नेपालको राजनितिक अस्थिरताको कारण आर्थिक कृयाकलापहरुमा सुस्तता देखा परेको छ । उद्योगी तथा व्यापारीहरु स्थित आर्थिक नीतिको पर्खाइमा रहेका छन् । व्यापार व्यवसाय गर्नेहरु लगानीको सुनिश्चितता खोजिरहेका छन् । माथि प्रस्तुत गरिएका कुनै पनि क्षेत्रमा सकारात्मक संकेतको अवस्था नरहेकोले वर्तमान देशको आर्थिक क्रियाकलापमा सुस्तता देखा परेको छ ।

जसले गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकाले नियमानुसार पठाउनु पर्ने रकम पठाउन नसकेको अवस्था देखा परेको छ ।

५. समाज विकासको क्रममा हाम्रो गाउँपालिका सन्तोष जनक रुपमा विकसित हुन नसकेको अवस्था हाम्रो सामू चुनौतिको रुपमा रहेको छ । गाउँपालिकाको केही ठाउँहरुमा हालसम्म पनि बालविवाहका केही घटनाहरु भैरहेको छ । विगतका सामाजिक परम्पराहरुलाई निरन्तरता दिने वाहनामा गाउँपालिकाले लिएका समाज विकासका केही नीतिहरुलाई पालना नगर्ने घटनाहरु हाम्रो गाउँपालिकामा पनि देखा परेका छन् जसलाई नियन्त्रण र समाधान गर्न हामी एक ढिक्का भएर लाग्नु पर्ने अवस्था सिर्जाना भएको छ । समाजका यस्ता विकृतीहरुको नियन्त्रण गरी स्वच्छ, सभ्य र आधुनिक समाज निर्माण गर्ने गाउँपालिकाको प्रयासमा सबैको सहयोग हुनेछ भन्ने अपेक्षा समेत राखेको छु ।

६. विगतको वर्षमा गाउँपालिकामा दरबन्दी अनुसारका कर्मचारीहरुको पदपूर्ति हुन नसक्दा हामी अत्यन्त कठिन तथा चुनौतिका साथ गाउँपालिकाका कार्यहरुलाई लक्ष्य उन्मुख तरिकाले सञ्चालन गर्ने बाध्यात्मक अवस्थाबाट अगाडि बढ्नु परेको कुरा सबै जनसमुदाय तथा गाउँसभाका सदस्यहरुलाई अवगत नै रहेको छ भन्ने मेरो बुझाइ छ । गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्षमा लिएका नीतिहरुलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्दै गर्दा केही सकारात्मक प्रभावहरु देखा परिरहेका छन भने कतिपय समस्याहरु देखा परेको अवस्था रहेको छ ।

७. समानुपातिक तथा समावेशी विकास र आपसी सहयोगका माध्यमबाट सामाजिक सहिष्णुता वृद्धि तथा भातृत्वको भावना विस्तार गर्ने कतिपय कार्यक्रमहरु सम्पन्न भैसकेकाले चालु वर्षका केही नीतिहरु कार्यान्वयनमा सफलता मिलेको अवस्था रहेको छ । तिनाउ बासीहरुको सदियौं देखि समस्याको रुपमा रहेको भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान गर्न यस गाउँपालिकाको सक्रियतामा धेरै कार्यहरु सम्पन्न भएको छ । यस कार्यमा सहयोग गर्नु हुने सबै सरोकारवालाहरु तथा राष्ट्रिय भूमी आयोग र यसको जिल्ला समिति तथा सम्बन्धित सबैमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्न चाहान्छु । यस सम्बन्धी बाँकी काम आगामी आर्थिक वर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी यस नीति तथा कार्यक्रममा व्यवस्था मिलाएको छु ।

८. चालु आर्थिक वर्षमा यस गाउँपालिकाले प्रशासनिक कार्य सम्पादनमा ठूलो चुनौतिको सामना गर्नुपर्यो जसमा दरबन्दी अनुसारका कर्मचारीहरुको पदपूर्ति नहुनु प्रमुख समस्याको रुपमा रह्यो । गाउँपालिकाका धेरै प्रशासनिक पदहरु रिक्त रहेको र यस्ता पदहरु सेवा करारमा समेत पदपूर्ति गर्न पाउने अवस्था नरहेकोले प्रशासनिक कार्य सम्पादनमा आशातित उपलब्धि हासिल हुन नसकेको र

आगामी दिनमा दरबन्दी अनुसार कर्मचारी पदपूर्ति गर्नका लागि प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गरी सेवा प्रवाहलाई थप चुस्त, दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

९. नेपाल सरकारले लिएको **"सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि"** को लक्ष्यलाई प्राप्त गर्न यस गाउँपालिकाले पनि गाउँपालिका बासीको सुख र समृद्धिको लागि लिएको विकास तथा समृद्धिको लक्ष्य प्राप्तिका लागि गाउँपालिकाका प्रशासनिक संरचना निर्माणको कामलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्ने गरेको थियो जसको परिणाम स्वरुप हाल सबै प्रशासनिक संरचनाहरुबाट सेवा प्रवाहको काम प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन भैरहेको छ । विकासको लागि सडक पूर्वाधार, कृषि तथा पशु क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि, स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रभावकारी सेवा, शिक्षामा गुणस्तर सुधार, सामाजिक क्षेत्रमा भावनात्मक सम्बन्ध वृद्धि जस्ता गाउँपालिकाका प्रयासले गाउँपालिकाको समग्र विकासको मार्ग चित्र तयार पारेको अवस्था देखिएको छ । विकास र समृद्धिका लागि गाउँपालिकाको प्रयास यिनै कार्यहरु सम्पादन गर्न तल्लीन रहेको कुरा म यस गरिमामय सभामा प्रस्तु गर्न चाहान्छु ।

१०. नेपालमा संघीयता कार्यान्वयनमा आएसँगै हामी यस गाउँपालिकाको जिम्मेवार पदहरुमा निर्वाचित भए पश्चात हामिले जति कामहरु सम्पादन गर्न सफल भयौं यो इतिहासले मूल्याङ्कन गर्नेछ । यसका बावजुत हामिहरुसँग जतनालाई सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न प्रकारका अवसरहरु रहेका छन जसलाई हामी आगामी आर्थिक वर्षमा पुरा गर्नुपर्ने देखेका छौं । जुन निम्न प्रकार रहेका छनः

- गाउँपालिकामा गर्न सकिने उत्पादनलाई आधुनिकीकरण गरि कृषि उत्पादनलाई व्यवसायिक तरिकाले सञ्चालन गर्ने वातावरणको सिर्जना गर्ने ।
- गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी देश विदेशमा प्रचार प्रसारको माध्यमबाट पर्यटन क्षेत्रमा आमुल परिवर्तन ल्याउने ।
- शैक्षिक संस्थाहरुमा रहेका विभिन्न समस्याहरुको समाधान गरी शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार गर्ने ।
- मानवीय पक्षका विभिन्न समस्याहरुको अध्ययन गरी रोजगारीका अवसरहरुको सिर्जना गर्ने ।
- यस गाउँपालिकामा रहेको भूमि सम्बन्धी समस्यालाई दीर्घकालीन रुपमा समाधान गर्ने ।
- साना तथा मझौला उद्योगहरुको उत्पादनबाट गाउँपालिकालाई आत्म निर्भर गराउने ।
- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह सँगै संक्रामक रोगको संक्रमण नियन्त्रण गर्न आवश्यक संरचना निर्माण गरी अन्य महत्वपूर्ण कुराहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।

११. माथि प्रस्तुत गरिएको अवसरहरु प्राप्त गर्न हाम्रा सामु तपसिल अनुसारका विभिन्न चुनौतीहरु रहेको मैले महसुस गरेको छु ।

- कृषिको क्षेत्रमा रहेका विभिन्न आधुनिक प्रविधि प्रयोग गरी गाउँपालिकामा गरिने कृषिका कार्यहरुमा कृषकको चाहाना र अपनत्व वृद्धि गर्ने ।
- आर्थिक सामाजिक क्षेत्रको विकासलाई जनताको रोजाइमा पारी भौतिक विकास कम गर्दै लैजाने वातावरणको सिर्जना गर्ने ।
- गाउँपालिकाका युवाहरुलाई गाउँपालिकामा रोजगारीको लागि आकर्षित गरि वैदेशिक रोजगारीमा जान रोक्ने । वैदेशिक रोजगारीबाट सीप सिकी फर्केका युवाहरुलाई गाउँपालिकामा उचित रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गरी निजको सीपको प्रयोग गरी विकासमा लगाउने ।
- गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न आम्दानीका स्रोतहरुलाई प्रयोग गरी गाउँपालिकाको आन्तरिक आम्दानि वृद्धि गर्ने ।
- संक्रामक रोगको संक्रमण नियन्त्रण गरी गाउँपालिकाको विकासलाई लक्ष्य अनुरुप अगाडि बढाउने ।

१२. आगामी आर्थिक वर्षका नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्न मैले नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तयार गरिएका प्रचलित कानूनी व्यवस्था, राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तहका नीति, योजना र लक्ष्यका साथै हामी निर्वाचित भएर हालसम्म स्थानीय सरकार सञ्चालन गर्दा प्राप्त गरेका अनुभव तथा सिकाईहरुलाई मूख्य आधारको रुपमा लिएको छु ।

सभाका सभा-सदस्यज्यूहरु,

१३. चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्दा आजको मिति सम्म भवन निर्माण तथा स्तरउन्नतीको काम ३० वटा सम्पन्न भएको छ, गाउँपालिकाका जम्मा ४९ वटा सडकहरुमा करिव २२२० कि.मी सडक स्तरउन्नती भएको छ, मठमन्दीरहरु २ वटाको निर्माणको काम सम्पन्न भएको छ, सिँडी बाटो ३ वटामा १२५५ मिटर सम्पन्न भएको छ, चौतारा ४ वटा निर्माण भएका छन्, खानेपानी योजना १७ वटा सम्पन्न भएका छन्, खेलकुद मैदान ८ वटाको निर्माण सम्न्न भएको छ, सिँचाई योजना २४ वटा निर्माण भएका छन, सार्वजनिक शौचालयहरु ४ वटा निर्माण भएका छन्, विभिन्न ठाउँहरुमा ५ स्थानमा घेराबार गरी २९७ मिटर घेराबार गर्ने कार्य भएको छ, गाउँपालिका भित्र २ वटा पार्क निर्माण गर्ने काम भएको छ, गाउँपालिकाको १ ठाउँमा विद्युतिकरणको काम भएको छ र भूईं ढलानको काम १ ठाउँमा सम्पन्न भएको छ ।

१४. प्रस्तुत क्रियाकलापको काम गर्दा गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्षमा पारित गरेको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट खर्चलाई व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्ष संघीय सरकार तर्फ वित्तीय समानीकरण अनुदान तर्फ रु. ८ करोड ५३ लाख अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ६ करोड ६२ १५ हजार ७४.११ प्रतिशत, शसर्त अनुदान चालु तर्फ रु. २१ करोड ८६ लाख ३० हजार अनुमान गरिएकोमा हालसम्म रु. १८ करोड ८३ लाख ९३ हजार ८६.१७ प्रतिशत, शसर्त

अनुदान पुँजिगत तर्फ रु. ८० लाख अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ३३ लाख ४९ हजार ४१.८६ प्रतिशत, विशेष अनुदान पुँजिगत तर्फ रु. ८० लाख अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ५५ लाख १२ हजार ७६.१९ प्रतिशत र समपुरक अनुदान पुँजिगत तर्फ ८० लाख अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ५५ लाख १२ हजार ६८.९ प्रतिशत गरी जम्मा ३२ करोड ७९ लाख ३० हजार आय हुने अनुमान भएकोमा जम्मा रु. २६ करोड ६५ लाख ६५ हजार वास्तविक आय भै ८१.२९ प्रतिशत मात्र संघीय सरकारबाट हालसम्म आम्दानी प्राप्त भएको छ ।

१५. यसै गरी गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्ष प्रदेश सरकार तर्फ वित्तीय समानीकरण अनुदान तर्फ रु. ५९ लाख ५९ हजारअनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ४४ लाख ६९ हजार ७५ प्रतिशत, शसर्त अनुदान चालु तर्फ रु. २६ लाख ५० हजार अनुमान गरिएकोमा हालसम्म रु. १३ लाख २५ हजार ५० प्रतिशत, शसर्त अनुदान पुँजिगत तर्फ रु. ६० लाख अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. २५ लाख ४१.६७ प्रतिशत, विशेष अनुदान पुँजिगत तर्फ रु. १५ लाख अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ५ लाख ३३.३३ प्रतिशत र समपुरक अनुदान पुँजिगत तर्फ १ करोड अनुमान गरिएकोमा हालसम्म जम्मा रु. ५० लाख ५० प्रतिशत गरी जम्मा २ करोड ६१ लाख ०९ हजार आय हुने अनुमान भएकोमा जम्मा रु. १ करोड ३७ लाख ९४ हजार वास्तविक आय भै ५२.८३ प्रतिशत मात्र प्रदेश सरकारबाट हालसम्म आम्दानी प्राप्त भएको छ ।

१६. चालु आर्थिक वर्षमा राजस्व बाँडफाँड तर्फ मुल्य अभिवृद्धि कर तर्फ रु. ६ करोड, अन्त शुल्क तर्फ रु. १ करोड ८१ लाख ४१ हजार, सवारी साधन कर रु. ५३ लाख, विज्ञापन कर २४ हजार र दहत्तर बहत्तर शुल्क रु. ६ लाख ३६ हजार गरी कुल जम्मा रु.९ करोड ३ लाख ३३ हजार आम्दानी गर्ने अनुमान राखेकोमा हाल सम्म मुल्य अभिवृद्धि कर तर्फ रु. ३ करोड ७७ लाख २९ हजार ६२.८८ प्रतिशत, अन्तशुल्क तर्फ रु. १ करोड ८१ लाख ४१ हजार ७४.४७ प्रतिशत सवारी साधन कर रु. ४८ लाख ७९ हजार ९१.८ प्रतिशत र बाँडफाँड भै प्राप्त हुन दहत्तरबहत्तर विक्रिबाट प्राप्त आय १ लाख ९४ हजार गरी जम्मा रु. १ करोड १४ लाख मात्र आम्दानी गरी कुल जम्मा रु. ६ करोड ९ लाख ४४ हजार ६७.४७ प्रतिशत आम्दानी प्राप्त गर्न सफल भएको छ ।

१७. गाउँपालिकाको आन्तरिक आम्दानी तर्फ एकीकृत सम्पत्ती कर तर्फ १० लाख, भूमिकर मालपोत तर्फ १४ लाख, बहाल कर तर्फ १० लाख, अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम ५ लाख, अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री रु. १ करोड ५० लाख, न्यायीक दस्तुर ५० हजार, शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी १ लाख, नक्सा पास दस्तुर ४ लाख ७० हजार, सिफारिस दस्तुर १० लाख, नाता प्रमाणित दस्तुर २०

हजार, अन्य दस्तुर ५ लाख, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर २ लाख, अन्य क्षेत्रको आय ८० लाख, प्रशासनीक दण्ड जरिवाना र जफत १० लाख, प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क १ लाख, बैक मौज्दात ६ करोड २२ लाख ३० हजार र जनसहभागिता ७५ लाख गरी कुल जम्मा ९ करोड २५ लाख ७० हजार कुल आन्तरिक आम्दानी गर्ने अनुमान गरेकोमा हाल सम्म बैक मौज्दात रु. ६ करोड २२ लाख ३० हजार र विभिन्न शिर्षकमा गरी जम्मा रु. १ करोड ३८ लाख ६८ हजार गरी कुल जम्मा ७ करोड ६० लाख ९८ हजार ७६.९८ प्रतिशत आम्दानी गर्न सफल भएको छ ।

१८. गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा चालु तर्फ रु. ३६ करोड ९० लाख ९६ हजार विनियोजन गरेकोमा हाल सम्म जम्म रु. २२ करोड ७४ ८२ हजार खर्च गरी ६१.६३ प्रतिशत खर्च गर्न सफल भएको छ ।

१९. गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा पुँजिगत तर्फ रु. १६ करोड ७८ लाख ४६ हजार विनियोजन गरेकोमा हालसम्म जम्मा रु. ९ करोड २५ लाख ९६ हजार मात्र खर्च गरी ५५.१७ प्रतिशत मात्र पुँजिगत खर्च गर्न सफल भएको अवस्था छ ।

२०. गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्षमा जम्मा रु. ५३ करोड ६९ लाख ४३ हजार विनियोजन गरेकोमा हालसम्म जम्मा रु. ३२ करोड ७८ हजार खर्च गरी जम्मा ५९.६१ प्रतिशत मात्र खर्च गर्न सकेको अवस्था रहेको छ ।

२१. आगामी आर्थिक वर्षमा प्राथमिकता प्राप्त प्रमुख कार्यक्रमहरु आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पुर्वाधार विकास, वन तथा वातावरण र सुशासन तथा संस्थागत विकासमा केन्द्रित हुनेछन् । यसैको आधारमा स्रोत अनुमान तथा सीमान निर्धारण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।

२२. आगामी आ.व. २०८१/८२ को नीति, कार्यक्रम तथा बजेट निर्माणका लागि यस गाउँपालिकाले विभिन्न सरोवाकारवालाहरुको उपस्थितिमा सुझाव संकलन गर्ने कार्य सम्पन्न गरी प्राप्त सुझावहरुलाई नीति तथा कार्यक्रममा समावेश गर्ने प्रयास गरीएको छ । यस गाउँपालिकाका विभिन्न विषयगत समितिहरुको समेत सिफारिसमा यस वर्षको नीति तथा कार्यक्रम तयार गरी प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ । यस सभामा आउने सकारात्मक सुझावहरुलाई यस नीतिको मार्गदर्शक सिद्धान्तको रुपमा समावेश गरी संशोधन सहित यो नीति तथा कार्यक्रम यस गरिमामय सभाबाट पारित हुनेछ भन्ने आशाका साथ म यस सभामा आगामी आ.व. २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

(क) सुशासन तथा संस्थागत विकास :

२३. गाउँपालिकाको कार्यसम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक सफ्टवेयरहरुको जडान गरी कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । सेवाप्रवाहलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन गाउँपालिका तथा वडाकार्यालयहरुमा टोकन प्रणालीको व्यवस्था गरी सेवा दिने परिपाटीको विकास गरिनेछ ।

२४. गाउँपालिकाको Website Update गरी Website मार्फत निर्णय, सूचनाहरु सार्वजनिक गर्दै गाउँपालिकाको कार्यलाई Paper Less बनाइदै लगिनेछ। गाउँपालिका भित्र रहेका सबै सार्वजनिक संस्थाहरुको अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन विद्युतीय अनुगमन प्रणाली जडान गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२५. सार्वजनिक खर्चलाई उत्पादन मुलक बनाउन आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी मापदण्ड कडाइका साथ लागु गरिनेछ । पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको आचार संहिता पूर्णतः लागू गरिनेछ। खरिद गुरुयोजनाका आधारमा प्रचलित आर्थिक कानून बमोजिम खरिद कार्य गरिनेछ । प्रचलित कानून अनुसार सार्वजनिक खर्चको सार्वजनिकीकरण, सामाजिक परिक्षण र लेखा परिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२६. गाउँपालिकाको हालसम्म कायम भएको वेरुजुको अवस्था अध्ययन गरी फछ्र्यौट गर्ने व्यवस्था मिलाउन वेरुजुको लगत अध्यावधिक गरी फछ्र्यौटको लागि आवश्वयक काजगात जुटाइ गाउँपालिकाको बेरुजु घटाउन प्राथमिकता दिइनेछ ।

२७. गाउँपालिकाको कार्यलाई चुस्त, दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउन कर्मचारीहरुका समस्याहरुको सुक्ष्म रुपमा अध्यन गरी समस्या समाधानका उपयुक्त माध्यमहरु अपनाई उत्प्रेरणाका माध्यमबाट कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने वातावरणको सिर्जना गरिनेछ । कर्मचारीलाई आवश्यक तालिमको पहिचान गरी तालिम मार्फत कर्मचारीहरुलाई सेवाप्रवाह गर्न उत्सुक तथा सक्षम बनाइनेछ ।

२८. संविधानले व्यवस्था गरेका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने जनशक्तिहरुको व्यवस्था गरी गाउँपालिकाको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन सम्पन्न गरी सोही अनुसार जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न सम्बन्धीत निकायमा पहल गरिनेछ । कर्मचारीहरुलाई कार्यविवरणहरुको आधारमा कार्यसम्पादन गर्ने संस्कारको विकास गरिनेछ ।

२९. गाउँपालिकामा गुनासो सुनुवाई संयन्त्र विस्तार गरी सबै नागरिकलाई सूचनाको पहुँच हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

३०. प्रचलित कानून अनुसार गाउँपालिकाले प्रदेश सरकारसँग र संघीय सरकारसँग सम्बन्ध र सहकार्य गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

३१. गाउँपालिकामा भू–उपयोग नीति सहितको दीर्घकालीन एकिकृत शहरी विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ। जग्गा वर्गिकरणको कामलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी काम गरिनेछ ।

३२. गाउँपालिकाको भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण गरी बस्ती विकास योजना सहित भौतिक विकास गुरुयोजना तयार गरी आवास तथा वस्ती विकास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण लगायत पूर्वाधार विकास निर्माण कार्य व्यवस्थित र गुणस्तरीय रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

३३. गाउँपालिका भित्र रहेको भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीहरुको समस्या समाधान गर्न गाउँपालिकाले उच्च प्राथमिकता दिई भुमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गाको स्वामित्व उपलब्ध गराउन राष्ट्रिय भूमी आयोग र यसको जिल्ला समितिको समेत समन्वमा कार्यहरु गरी आगामी आर्थिक वर्ष भित्र सबै भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीहरुको व्यवस्थापन गर्ने नीतिलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

३४. लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरुलाई आय उन्मुख बनाउन प्राथमिकता दिदै संचालन गरिने सबै कार्यक्रमहरु एकद्वार प्रणाली मार्फत निर्धारित मोडलमा संचालन गरिनेछ ।

३५. गाउँपालिकाको सम्पत्तीको अभिलेख सार्वजनिक गर्ने र त्यसको उचित उपयोग, संरक्षण तथा संवर्धन गरिनेछ ।

३६. गाउँपालिकाले उठाउने सबै प्रकारका करहरु वडा कार्यालयबाटै प्रविधिको उपयोग गरी सफ्टवेयर मार्फत संकलन गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ ।

३७. योजनाहरु वडा कार्यालयको समन्वयमा कार्यान्वयन गरिने तथा वडा समिति समेतको अनुगमन र सिफारिसमा फरफारक गरिनेछ । योजना कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउन उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिवलाई योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

३८. जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, टोल विकास संस्थाका पदाधिकारी, सामुदायिक संस्थाहरुको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिमहरु, अध्ययन अवलोकन भ्रमणहरुका कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

३९. गाउँपालिकाको कामलाई पारदर्शी एवं जवाफदेहि बनाउन सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षणलाई निरन्तरता दिइनेछ । सार्वजनिक जवाफदेहिता प्रवर्ध्दन गर्ने कार्यविधिको सहयोगमा सुचनाहरुको पहुँच विस्तार गर्ने कार्यको थालनि गरिनेछ ।

४०. सामाजिक विवादहरुलाई न्यायिक समिति मार्फत मेलमिलापको माध्यमबाट समाधान गर्न पहल गरिनेछ । मेलमिलाप कर्ताहरुको क्षमता विकास मार्फत विवादहरुको निरुपण गर्ने व्यवस्था मिलाउन उपयुक्त कदम चालिनेछ । मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न कानूनी व्यवस्था गरी आवश्यक कदम चालिनेछ । गाउँपालिका भित्र हुन सक्न मानवअधिकार हनन सम्बन्धी कार्यलाई नियन्त्रण गर्न प्रहरीसँग आवश्यक समन्वय गरी सचेतनामूलक र नियन्त्रणका कदमहरु चालिनेछ ।

४१. पहिचान नखुलेका र बेसाहरा नागरिकको मानवअधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न गाउँपालिकाले कार्यविधी बनाइ आवश्यक कदम चाल्ने नीति लिइनेछ ।

४२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका लब्ध प्रतिष्ठित तथा विद्वत वर्गको सूचि तयार गरी उनीहरुबाट आवश्यक सहयोग लिने र कार्य अनुभव आदान प्रदान गरी प्राप्त पृष्ठपोषण गाउँपालिकाको विकासमा समाहित गर्दै लगिनेछ ।

४३. विभिन्न समाजिक संघ/संस्था, कृषक, विद्यार्थी, पत्रकार, खेलाडी, उपभोक्ता समिति, टोल विकास संस्थालाई कार्य सम्पादनको मूल्यांकन गरी प्रोत्साहन स्वरुप पुरस्कार दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

४४. कर्मचारीहरुलाई उनीहरुको योग्यता, क्षमता, सीप र अनुभवलाई कार्यसम्पादनमा उपयोग गर्न तथा उत्प्रेरित बनाइ राख्न आवश्यक मापदण्ड बनाइ तालिम तथा योगदानमा आधारित सुविधा उपलब्ध गराउने नीति लिइनेछ ।

४५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सरकारी, गैरसरकारी र सामुदायिक संस्था एवं सरोकारवाला संस्थाको भूमिका स्पष्ट पार्दै तिनीहरुलाई स्थानीय तह प्रति उत्तरदायि बनाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । यी संस्थाहरुले आफ्ना कार्यक्रमहरु गाउँपालिकाको वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गरेरमात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्थालाई कडाइका साथ लागु गरिनेछ । यी संस्थाहरुले गरेका कामहरु गाउँपालिकामा समय समयमा हुने प्रगति समिक्षा कार्यक्रममा पेश गरी समिक्षा गर्नु पर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

४६. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र गाउँपालिका बासीलाई ल्याण्ड लाइन टेलिफोन, इन्टरनेटको पहुँच पुर्याउन सम्बन्धित निकायहरुमा पहल गर्ने र मुख्य बजार क्षेत्र, पार्कमा वाइफाइ जोनको शुरुवात गरिनेछ

। संभाव्यता अध्ययन गरी गाउँपालिकाको संवेदनशिल चोकहरुमा सि.सि. टीभी जडान गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

४७. गाउँपालिकामा दातृ निकायका कार्यक्रमहरु संचालनका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ । गैर सरकारी संस्थाहरुले गर्ने कार्यक्रमहरुलाई गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमहरुसँग तादम्मेता मिलाई बजेटमा समावेश गरी कार्यक्रम सञ्चान गर्न पहल गरिनेछ ।

४८. विभिन्न देशहरुमा भैरहेको संघीयता तथा विकास प्रशासनको अनुभव आदान प्रदान गर्न देश तथा विदेशका सहरहरुसँग भगिनी सम्बन्ध कायम गर्ने नीति लिइनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भ्रमण गर्ने स्वदेशी तथा विदेशी पाउनाहरुको बसाइ अवधि लम्ब्याउनको लागि उपयुक्त वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।

४९. गाउँपालिका भित्रका मुख्य बजार क्षेत्रहरुमा भैरहेको व्यापार व्यवसायलाई जनतामुखी बनाइ गुणस्तरिय सामानको खरिद विक्री गर्ने र गाउँपालिकाको राजस्व चुहावटलाई नियन्त्रण गर्न बजार अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

५०. गाउँपालिकाको समानुपातिक विकास गर्न वडाको जनसंख्या, क्षेत्रफल, पूर्वाधार विकासको अवस्था, राजस्व परिचालनको अवस्था र लागत सहभागिताको अवस्थाको आधारमा वडामा बजेट विनियोजन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

५१. सूचना प्रविधिमा आधारित भएर गाउँपालिकाको समग्र प्रोफाइल तयार गरी अध्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।

५२. गाउँपालिका बासीलाई स्वास्थ्य सुरक्षा प्रति सचेत बनाउन गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानमा खुल्ला व्यायमशाला स्थापना गर्ने र योग ध्यानको माध्यमबाट स्वास्थ्य सुरक्षामा ध्यान केन्द्रित गराउन एक वडा एक योग तथा ध्यान गर्ने ठाउँको पहिचान गरी खुल्ला व्यायमशाला स्थापना मार्फत सेवा सञ्चालन गर्ने कार्यको शुरुवात गरिनेछ ।

५३. गाउँपालिका भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरुको संरक्षणका लागि उपयुक्त नीति बनाउन प्राथमिकता दिइनेछ ।

५४. स्थानीय संचार माध्यमहरुसँग समन्वय गर्दै संचार संस्थाहरुसँग सहकार्य गरिनेछ ।

५५. जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धिको लागि विदेश भ्रमण एवं अध्ययन अवलोकनका लागि पठाउन कार्यविधी बनाई लागू गरिनेछ ।

५६. आर्थिक विकासको लागि साधन स्रोत जुटाउन विदेशी लगानी प्रवर्धन गर्न पर्यटन, कृषि, वन, पार्क लगायतका विभिन्न क्षेत्रमा लगानी भित्राउन संघीय सरकारको स्वीकृत लिई लगानी सम्मेलन गर्न पहल गरिनेछ ।

५७. गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व संकलन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन कर सप्ताहको रुपमा अभियान सञ्चालन गरी व्यवसायीहरुको सहयोगमा राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्न पहल गरिनेछ ।

५८. समयमा राजस्व बुझाउन गाउँपालिकाका नागरिकहरुलाई प्रोत्साहित गराउन छुट तथा जरिवाना प्रणालीको सुरुवात गरिनेछ ।

५९. गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका स्रोतहरुको संभाव्यता अध्ययन, राजस्व बाँडफाँट, अन्तरसरकारी हस्तान्तरण तथा गैरसरकारी संस्थाहरुको श्रोत परिचालनको लागि स्थानीय सरोकारवाला, प्रदेश सरकार, संघ सरकारका निकाय, गैरसरकार संस्था र विकास साझेदारहरुसँग परामर्श र साझेदारी गरिनेछ । गाउँपालिकामा कार्यविधी बनाइ नगर प्रहरीको व्यवस्था गरी राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

६०. नागरिकहरुलाई गाउँपालिकाको सेवाप्रतिको अवस्थाको अध्ययन र विष्लेषण गर्न नागरिक सन्तुष्टी सर्वेक्षणको कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा वडा कार्यालयहरु मार्फत नै सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । सर्वेक्षणको आधारमा प्रतिवेदन तयार गरी सार्वजनिक गर्ने परिपाटीको विकास गरिनेछ ।

६१. गाउँपालिकाको योजना व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सूचना तथा तथ्यमा आधारित, सुचना प्रविधिमैत्री, पारदर्शी, नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

(ख) सामाजिक विकासः

आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाः

६२. सामूदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि शिक्षक दरबन्दी मिलान, विद्यालयहरु समायोजन, विद्यालयहरुको कक्षा कटौती, शिक्षक तालिम संचालनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता साथ संचालन गरिनेछ । साथै गाउँपालिका स्तरिय उत्कृष्ट विद्यालय छनोट गरी पुरस्कृत गरिनेछ । विद्यालय समायोजन, शिक्षक दरबन्दी मिलान र विद्यालयहरुको कक्षा कटौतीबाट प्रभावित भएका विद्यार्थीहरुलाई अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षा उपलब्ध गराउन आवश्यक्ता अनुसार गाउँपालिकाका माध्यमिक विद्यालयहरुमा आवाशिय सुविधा सहितको व्यवस्थापन मिलाइनेछ ।

६३. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विद्यालयहरुमा दरबन्दी न्यून रहेका अवस्थामा कक्षा कटौती गरी उक्त विद्यालयका विषयगत शिक्षकहरुको दरबन्दी मिलान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । बाल विकास सहयोगि कार्यकर्ताका लागि प्रोत्साहनको व्यवस्था मिलाइनेछ । भौगोलिक विकटताको कारण विद्यालयहरुमा सहज पहुँच पुर्याउन नसकेका विद्यार्थीहरुलाई गाउँपालिकाको उपयुक्त विद्यालयहरुमा आवाशिय विद्यालय स्थापना गरी शिक्षामा पहुँच पुर्याइनेछ ।

६४. विद्यालय शिक्षालाई रोजगारसँग आवद्ध गर्न गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्थापना भएका एवं हुने प्राविधिक शिक्षालयहरुको विकासमा टेवा पुर्याइनेछ । यस क्षेत्रमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुको संख्याको आधारमा थप कार्यक्रमहरु अगाडि बढाउने नीति लिइनेछ । मेरै गाउँमा मेरै प्राविधिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति लिइनेछ । गाउँपालिका भित्रका सबै वडाका विपन्न तथा जेहेन्दार विद्यार्थिहरुका लागि प्राविधिक शिक्षाको छात्रवृति दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

६५. शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि विद्यालयको व्यवस्थापन पक्षलाई सबल तथा सक्षम बनाउन आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ । साथै प्रत्येक विद्यालयमा विद्युतिय हाजिरी राख्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ । विद्यालयहरुको शैक्षिक गतिविधी अनुगमन तथा अवलोकन गर्न उचित विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरिनेछ ।

६६. प्रत्येक वडामा एक वटा सामुदायिक विद्यालयलाई अगुवा विद्यालय घोषणा गरी त्यसको संस्थागत क्षमता विकासका लागि थप सहयोगको प्रबन्ध गरिनेछ साथै सबै फिडर विद्यालयको शैक्षिक व्यवस्थापनमा जिम्मेबार र जवाफदेही बनाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

६७. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सम्पूर्ण विद्यालय जाने उमेरका विद्यार्थिहरुलाई अनिवार्य रुपमा विद्यालय सम्म पहुँच पुर्याउने वातावरणको सिर्जना गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ । साथै सामूदायिक तथा निजि विद्यालयको तर्फबाट माध्यमिक तहको परिक्षामा उत्कृष्ट अंक ल्याउने छात्र छात्राहरुलाई पुरस्कारको व्यवस्था मिलाइनेछ । गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानहरुमा सामूदायिक विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका विद्यार्थीहरुको लागि अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गर्ने व्यस्था मिलाइनेछ ।

६८. विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न विद्यालयहरुको निरीक्षण र सुपरीवेक्षणको कार्यलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

६९. आवश्यकता र वास्तविक जीवनसँग जोड्ने र कर्म सिकाउने जीवनपयोगी सीमा आधारित शैक्षिक पाठ्यक्रमको विकास गरी एक विद्यालयबाट नमूनाको रुपमा शुरु गर्ने र क्रमशः सबै विद्यालयमा सो अनुसारको पठनपाठनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७०. कक्षा ८ र कक्षा ५ को परीक्षालाई गाउँपालिका स्तरीय रुपमा व्यवस्थित गरीनेछ । गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका न्यून नतिजा ल्याउने शिक्षक, कमजोर व्यवस्थापन देखिएका प्रधानाध्यापकहरुलाई सुक्ष्म व्यवस्थापनको माध्यमबाट कार्य सम्पादनको आधारमा परिवर्तन ल्याउने कार्ययोजना निर्माण गरिनेछ । गाउँपालिकाका सबै विद्यालयहरुमा अध्यापन गराउने शिक्षकहरुको सम्बन्धीत विद्यालयको प्रधानाध्यापक सँग र प्रधानाध्यापकहरुको गाउँपालिकासँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने व्यवस्थालाई कडाइका साथ लागु गरिनेछ । विद्यालय सुधारमा उल्लेखनीय कार्य गर्ने प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७१. शिक्षामा कमजोर नतिजा देखिएका विपन्न वर्गका विद्यार्थीहरुलाई अंग्रेजी माध्यमका पुस्तकहरु गाउँपालिकाको स्रोत र साधनले पुग्ने अवस्था रहेमा निशुल्क रुपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ । गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानमा अंगेजी माध्यमको विद्यालय खोल्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७२. गाउँपालिका भित्रको कुनै एक माध्यमिक विद्यालयलाई प्रविधियुक्त वृहत विद्यालयको रुपमा विकास गर्दै लगिनेछ । गाउँपालिकाका अन्य विद्यालयहरुमा प्रविधि जडान गरी प्रविधि युक्त शिक्षण सिकाइको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७३. गाउँपालिका भित्र रहेका पुर्वाधार, पुरातात्विक महत्वका क्षेत्र, स्थानीय भाषा, मातृ भाषा, कला, साहित्य, संस्कृति, खानी र आर्थिक विकासका विषयहरु समावेश गरी कक्षा १ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गरिनेछ ।

७४. विद्यार्थीहरुको शारिरीक मानसिक तथा सामाजिक विकासको लागि विद्यालय स्तरीय खेलकुद लगायतका अतिरिक्त क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

७५. विपन्न र अभिभावक विहिन बालबालिकालाई माध्यमिक तह सम्मको शिक्षामा विशेष सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

७६. तिनाउ गाउँपालिकाका सामूदायिक विद्यालयहरुबाट एस.इ.इ.मा उच्च अङक प्राप्त गर्ने जेहेन्दार विद्यार्थीहरुको रोजाइको आधारमा एम.वि.वि.एस., कृषि विज्ञान र वन विज्ञानमा उच्च अध्ययन गर्न चाहेमा निजहरुलाई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न छात्रवृत्ती उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

७७. सामूदायिक विद्यालयमा बाल कक्षा देखि कक्षा ६ सम्म अध्ययन गरिरहेका बालबालीकाहरुको पोषण सुधारको लागि संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने सहयोगमा रकम थप गरी कक्षा ६ सम्मका विद्यार्थीहरुलाई दिवा खाजा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

खेलकुद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सम्बन्धीः

७८. गाउँपालिका भित्र संचालन हुने सवै खेलकुदको लागि शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाबाट वार्षिक कार्यक्रम बनाई एकद्वार नीतिको माध्यमबाट खेलकुदको विकासमा सहयोग पुर्याइनेछ । यसै अनुरुप गाउँपालिका भित्र रहेका खेलाडिहरुको पहिचान तथा विकासको लागि गाउँपालिका स्तरिय **अध्यक्ष कप** खेलकुद प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिइनेछ ।

७९. राष्ट्रपती रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगितालाई संघीय सरकारको सहकार्यमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । व्यक्तिगत तथा सामूहिक खेलकुद विकासका लागि आवश्यक पुर्वाधार, खेल साग्रीहरुको व्यवस्था गर्दै नयाँ खेलहरुको प्रशिक्षण गराइ खेल प्रतिभाहरुको खोजी तथा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

८०. एक वडा एक खेलमैदानको नीति लिई प्रत्येक वडाहरुमा भौगोलिक अवस्था अनुसारका खेलमैदान निर्माण गर्ने नितिलाई निरन्तरता दिइनेछ । सांस्कृतिक पहिचान र संरक्षण गर्न, विभिन्न खेलकुद विकास गर्न गाउँपालिका र वडा स्तरिय समितिहरुको निर्माण गरि परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

८१. गाउँपालिकाबाट विभिन्न ठाउँमा खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रमा भाग लिइ उचित पुरस्कार हासिल गर्न सफल खेलाडीहरुको प्रोत्साहन र उत्प्रेरणाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । गाउँपालिका भित्र सञ्चालन हुने खेलकुदका कार्यक्रमहरु दशैं र तिहारको विचमा वडा कार्यालयको स्वीकृतीको आधारमा खेल सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

८२. गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानमा खेल ग्राम आधुनिक रुपमा निर्माण गरी सञ्चालन गर्न कार्यको सुरुवात गरिनेछ । आधुनिक सुविधा सम्पन्न रङ्गशाला निर्माण सम्भाव्यता अध्ययन गरी सुरुवात गरिनेछ ।

८३. विद्यार्थीहरुको सर्वाङ्गिण विकासको लागि विभिन्न प्रकारका अतिरिक्त क्रियाकलापहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने नीति लिइनेछ ।

८४. खेलकुद, नवप्रवर्तन र उद्यमशिलताको विकास मार्फत युवाहरुलाई रचनात्मक कार्यहरुमा परिचालन गरिनेछ ।

खानेपानी व्यवस्थापन, आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाईः

८५. गुणस्तर युक्त खानेपानी सबैको घर घरमा सुलभ पहुँच पुर्याउन गाउँपालिका भित्र एक घर एक धारा निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ । खानेपानी सेवालाई दिगो र भरपर्दो बनाउन खानेपानी तथा स्वच्छता योजनाको निर्माण गरी एकमुष्ट अभिलेख राख्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । गाउँपालिकामा हुने अध्यधिक पाइप मागको समस्या समाधान गर्न प्राविधिक लागत अनुमानको आधारमा व्यक्तिगत

रुपमा पाइप माग गर्ने नागरिकलाई ५० प्रतिशत अनुदानमा मात्र पाइप उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

८६. गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ युक्त गाउँपालिका घोषणा गर्न पहल गरिनेछ । यस क्रममा शौचालयको पहुँच वृद्धि गर्न जनचेतानाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । शौचालय निर्माण गर्न नसक्ने परिवारहरुको पहिचान गरी गाउँपालिकाबाट शौचालय निर्माण गर्ने कार्यक्रमहरु सञ्चानल गरिनेछ ।

८७. गाउँपालिका भित्रको खानेपानी सुरक्षित स्वास्थ वर्धक र भरपर्दो बनाउन एकिकृत खानेपानी गुरु योजना र विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । प्राविधिक सम्भाव्यता र आवश्यकताको आधारमा लिफ्टिङ खानेपानी र सतही खानेपानी प्रविधिको प्रयोग गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

८८. गाउँपालिकाको जलस्रोत सम्बन्धी कानून निर्माण गरी गाउँपालिका स्तरिय जलस्रोत समिति गठन गरी सक्रिय र प्रभावकारी बनाइनेछ । गाउँपालिका भित्र रहेका प्रदुषणको जोखिम देखिएका मुहानहरुको पहिचान गरी संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रयोग गर्दै लगिनेछ ।

८९. गाउँपालिका भित्र निस्कने फोहोरमैलालाई स्रोतमै वर्गिकरण गरी उपयुक्त माध्यमबाट व्यवस्थापन गर्ने कार्य गरिनेछ ।

९०. गाउँपालिकामा स्वास्थ्य सम्बन्धि सुरक्षित मातृत्व, पोषण, प्रजनन स्वास्थ्य, क्षयरोग, कुष्ठरोग निवारण, बाल स्वास्थ्य, परिवार नियोजन तथा सुरक्षित गर्भपतन, यौनरोग तथा एच.आई.भी. एड्स नियन्त्रण, सामुदायिक स्वास्थ्य जस्ता रोगहरुको संक्रमणबाट जोगिने तथा रोग निवारण गर्ने खालका विभिन्न चेतनामुलक कार्यक्रमहरु आयोजना गरिनेछ । साथै स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरी स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

९१. गाउँपालिका बासीको पहुँच सुनिश्चित हुने गरी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र चिकित्सकीय र प्रयोगशाला सेवा तथा अनुसन्धानात्मक कार्यहरु संचालन गर्न अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना तथा स्तरोन्नति गरी रोकथाम, निदान र पुनःर्स्थापना सेवा सहज र नियमित बनाइनेछ ।

९२. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा भौतिक पूर्वाधार (भवन) सम्पन्न भएका स्वास्थ्य चौकीहरुमा २४ घण्टे निशुल्क पूर्व प्रशुती सुविधा सहित प्रशुती सेवा केन्द्र (वर्थिङ्ग सेन्टर) सञ्चालन गरिनेछ । साथै प्रशुती सेवा केन्द्र क्रमशः आवश्यकता अनुसार सबै वडाहरुमा विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

९३. गाउँपालिका भित्र सडक दुर्घटना तथा कडा प्रसुती अवस्थाका गाउँपालिका विरामीहरुलाई नजिकको स्वास्थ्य सँस्थाहरु सम्म पुग्न यातायात सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।

९४. नसर्ने रोगको प्रकोप न्यूनीकरणका लागि स्वास्थ प्रवर्द्धनात्मक सेवामा विशेष जोड दिइनेछ । साथै निदानात्मक र उपचारात्मक सेवालाई विस्तार गर्न कलेजो तथा मृगौलाहरुको परिक्षण तथा उपचार गाउँपालिका भित्र शिविर सञ्चालन गरी गरिनेछ । सर्ने र नसर्ने रोगको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न पेन प्याकेजलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

९५. क्षयरोग जस्ता संक्रामक रोगहरुको समयमै पहिचान गरी उपचार गर्न ल्याव सेवाको स्थापना र विस्तार गरिनेछ ।

९६. गाउँपालिका भित्र रहेको आँखा उपचार केन्द्रको सुदृढीकरण गरी गाउँपालिका बासी नागरिकको आँखा उपचारको कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । आँखाको प्रारम्भिक परिक्षणबाट मोतिविन्दुको अप्रेशन गर्ने खालका विरामीहरु पत्ता लागेमा निशुल्क रुपमा मोतिविन्दुको शल्यक्रिया गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

९७. गम्भिर रोग, अप्रेशन दुर्घटना तथा रगत आवश्यक पर्ने अवस्थामा गाउँपालिका बासीलाई रगत प्राप्तीलाई सुनिश्चित गर्न रक्त सुरक्षा तथा रगत उपलब्ध गराउने कार्यमा काम गरिरहेका संस्थाहरुको सहकार्यमा कार्य सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

९८. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका स्वास्थ्य सँस्थाहरुको सेवा तथा भौतिक संरचनाहरुलाई स्तरोन्नती गरिदै लगिनेछ । स्वास्थ्य संस्थामा अभाव भएका जनशक्तिहरु आवश्यक्ता अनुसार व्यवस्थापन गर्न पहल गरिनेछ ।

९९. आयुर्वेदिक चिकित्सा पद्दतिको अभ्यास, योग तथा ध्यान शिविर संचालनमा सहयोग पुर्याइनेछ । गाउँपालिका भित्र आयुर्वेदको पूर्वाधार विकास गर्दै आयुर्वेधिक औषधिहरुको नियमित वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ । आयुर्वेद सेवालाई विस्तार गर्दै यस गाउँपालिकाको पायक पर्ने ठाउँमा आयुर्वेद सेवा केन्द्र स्थापना गर्न पहल गरिनेछ ।

१००. स्वास्थ्य विमालाई प्रचार प्रसार गरी सबै नागरिक तथा परिवारलाई स्वास्थ्य विमा आवद्ध गरी पूर्ण स्वास्थ्य विमा लागु भएको गाउँपालिका घोषणा गर्न पहल गरिनेछ । दीर्घ रोगी, अपाङ्ग एवं जेष्ठ नागरिकहरुको स्वास्थ उपचार घर घरमा गई स्वास्थ्य प्रयोगशाला परिक्षण र परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने सेवालाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१०१. गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका औषधी पसलहरुको नियमित अनुगमन गरिनेछ । कानून बमोजिम सञ्चालनमा नभएका औषधी पसलहरुलाई कानून अनुसार कार्वाही प्रक्रिया तत्काल सुरु गरिनेछ ।

१०२. विश्वव्यापी स्वास्थ्य सेवा विस्तारको अवधारणा अनुसार स्थानीय तह प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक उपचारात्मक, पुनःर्स्थापनात्मक सेवालाई एकिकृत रुपमा विस्तार तथा विकास गरिनेछ ।

१०३. रक्तदानसँग सरोकार राख्ने संघसँस्थासँग समन्वय गरी गाउँपालिका तथा वडा स्तरमा रक्तदाता समूह निर्माण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१०४. गाउँपालिका भित्र घुम्ति प्रयोगशाला परिक्षणको निरन्तरता तथा थप प्रयोगशाला आवश्यकताको संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।

१०५. गाउँपालिकाका किशोर किशोरीहरुलाई सहजरुपमा स्वास्थ्य सेवा लिन आउने वातावरण निर्माण गर्नका लागि किशोर किशोरीमैत्री स्वास्थ्य सँस्था निर्माणमा जोड दिइनेछ ।

लैंगिक समानता तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी (लैंगिक समानता, बालबालिका, किशोर किशोरी तथा युवा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिक)

१०६. विकासको मूलप्रवाहमा पहुँच पुर्याउन महिला, दलित, अपांगता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, धार्मिक समुदाय, जनजाती, बालबालिका, आदिबासी, एकल महिला लगायतका वर्ग र समुदायहरुको क्षमता विकास, आयआर्जन, सशक्तिकरण, अधिकार संरक्षणको आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०७. लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरु गाउँपालिकाको आर्थिक तथा समाजिक विकास शाखाको समन्वयमा एकद्वार प्रणालीबाट सञ्चालन गरिनेछ ।

१०८. बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणलाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै गाउँपालिकालाई बालमैत्री स्थानीय शासन लागु भएको गाउँपालिकाको रुपमा विकास गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०९. गाउँपालिकास्तरीय बाल सञ्जाल गठन गरी क्षमता विकास तथा नैतिक शिक्षाको समेत विकास हुने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

११०. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार संरक्षणको लागि आवश्यक पर्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

गैरसरकारी संस्था परिचालन, समन्वय तथा नियमनः

१११. गाउँपालिका भित्र सेवा प्रवाह गर्ने राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय तथा स्थानीय गैरसरकारी संस्थाको कार्य सम्पादनलाई मर्यादित, व्यवस्थित तथा समन्वयकारी बनाउन गाउँपालिकामा NGO Desk को स्थापना

गरी क्रियाशिल बनाइनेछ । गैर सरकारी सँस्थाहरुले गर्ने कार्यलाई थप व्यवस्थित बनाउन गैर सरकारी सँस्था परिचालन नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

११२. यस गाउँपालिका भित्र कार्यक्षेत्र राखी क्रियाशिल रहेका गैरसरकारी सँस्थाहरुले यस गाउँपालिका भित्र परिचालन गर्ने कार्यक्रमहरुलाई गाउँपालिकाको वार्षिक कार्यक्रम भित्र समावेश गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम तथा व्यक्तिगत घटना दर्ताः

११३. सामाजिक कुरिती, कुसंस्कार अन्त्य गर्न गाउँपालिकाको नेतृत्वमा बिभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

११४. युवा, दलित, महिला, विपन्न, बालबालिका तथा सिमान्तकृत समूदायमा सशक्तिकरणका विशेष लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरुलाई परिणाममुखी र व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरिनेछ । प्रत्येक वर्ष लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण सम्पन्न गरी नतिजा सार्वजनिक गरिनेछ ।

११५. गाउँपालिकाबाट बैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको तथ्यांक अद्यावधिक गरी सचेतना, सीप विकास तथा जोखिम न्यूनिकरणको लागि योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । टोल विकास संस्था मार्फत सबै गाउँपालिकाबासीहरुलाई विकासमा पहुँचको सुनिश्चितता गरिनेछ ।

११६. किशोरावस्थामा हुने मानसिक, सामाजिक, शारिरीक तथा सम्बेगात्मक परिवर्तनबाट पर्ने असरबाट बचाउन गाउँपालिका भित्रका माध्यामिक विद्यालयहरुमा **साथी शिक्षा** कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

११७. गाउँपालिका भित्र सकारात्मक सोचको माध्यमबाट सशक्तिकरण तर्फ सबै युवा तथा किशोर किशोरीहरुलाई आवद्ध गराउन विद्यालयमा अध्ययन गरी रहेका विद्यार्थीहरु र अन्य युवाहरुलाई वृत्ती परामर्श (Career Counselling) कार्यक्रम सुरुवात गरिनेछ।

११८. गाउँपालिका भित्र विशेषज्ञ सहितको स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन १० शैयाको सुविधा सम्पन्न अस्पताल निर्माण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ । कोरोना भाइरस जस्ता संक्रामक रोग नियन्त्रण गर्न गाउँपालिकामा स्थापना हुने अस्पताललाई स्तर वृद्धि गर्ने नीति लिइनेछ । महामारीको रुपमा आउने रोगहरुबाट तत्काल गाउँपालिका बासीलाई बचाउन द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) परिचालन गरी स्वास्थ्य शिक्षाका माध्यमबाट रोगथाम तथा प्रतिकार्यका उपायहरुलाई जनस्तर सम्म पुर्याइनेछ । साथै कोरोना विरुद्धको खोपलाई आवश्यकता अनुरुप गाउँपालिकामा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

११९. नियमित खोपको प्रर्द्धन गरिनेछ । खोप कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित गर्नको लागि खोपको सुक्ष्म योजना तर्जुमा गर्ने, खोप केन्द्रहरुलाई व्यवस्थित तथा थप निर्माण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१२०. गाउँपालिका भित्र रहेका सुत्केरी आमा तथा बच्चाको पोषण सुधार गरी निजहरुलाई पोषण सुधारमा अभिप्रेरित गर्न **सुत्केरीसँग उपाध्यक्ष कार्यक्रम** सञ्चालन गरिनेछ ।

१२१. गाउँपालिकाका दुई वा दुई भन्दा बढि वडाहरुलाई सेवा प्रवाह गर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई स्तर वृद्धि गर्न पहल गरिनेछ । सबै प्रसुतीलाई उच्च उपचारको लागि जानु परेमा यातायात सुविधा स्वरुपमा नगद अनुदान उपलब्ध गराउने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१२२. गाउँपालिकाका स्वास्थ्य चौकीहरुमा प्रयोगशाला सेवा सञ्चालनका लागि प्रदेश सरकारको सहयोगमा पहल गरिनेछ ।

१२३. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कार्यरत स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरुलाई स्वास्थ्यका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरुमा समूदाय स्तरमा जनचेतना फैलाउने कार्यमा थप उत्प्रेरित गरिनेछ । यसको लागि कार्यसम्पादनको मूल्यांकन गर्दै प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१२४. गाउँपालिका भित्र स्वास्थ्य तथा शिक्षा नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिनेछ ।

१२५. गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाई अभियानको माध्यमबाट प्रत्येक घरपरिवारलाई आधारभूत सरसफाईमा ध्यान दिने वातावरण बनाई पूर्ण आनिबानि परिवर्तनका कार्यक्रमको शुरुवात गरिनेछ ।

१२६. संरक्षकत्व गुमाएका महिला, बालबालिका र जेष्ठ नागरिकहरुको लागि पुनःस्थापना तथा सुरक्षित आवास लगायतका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

१२७. सुनौलो हजार दिनका महिला (गर्भवती तथा सुत्केरी) ५ वर्ष मुनिका बालबालिका र किशोरीहरुको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन पोषणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी पोषण मैत्री कार्यक्रमहरुलाई सबै शाखाहरुका कार्यहरुमा मूल प्रवाहिकरण गर्दै लगिनेछ ।

१२८. गाउँपालिका भित्रको पोषण सुधार गर्न गाउँपालिकाका प्रत्येक घरमा १ घर १ करेसा बारी निर्माण गर्ने कार्यलाई गाउँपालिका बासीको सहयोगमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । पोषणको अवस्थालाई सुधार गर्न मिसावट युक्त तथा हानिकारक खानालाई निरुत्साहित गर्दै गुणस्तरीय एवं स्वास्थ वर्धक खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन, उत्पादन, प्रयोग र पहुँचलाई विस्तार गर्ने नीति लिइनेछ ।

१२९. महिलाहरुको सक्रिय सहभागितामा स्थापना हुने र संचालनमा रहेका लघु उद्योगहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१३०. गाउँपालिका भित्र निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारहरुलाई अपाङ्ग मैत्री, बाल मैत्री तथा महिला मैत्री बनाउँदै निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ ।

१३१. महिलाहरु मात्र सदस्य रहेका सहकारीहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१३२. महिनाबारीको समयमा स्कुल हाजिर हुन नसक्ने अवस्थाको अन्त्य गर्न गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विद्यालयहरु मार्फत उचित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१३३. टोल विकास संस्थाहरुको आफ्नो भुगोल भित्र १ वटा बाल उद्यान, ज्येष्ठ नागरिक बिश्रामस्थल निर्माण गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ ।

१३४. गाउँपालिका भित्र रहेक अपाङ्गता भएका नागरिकहरुको सहज पहुँच तथा जिवन यापनमा सहजता पुर्याउन समयमै अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य गरिनेछ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अपाङ्गताको प्रकृतीका आधारमा क्षमता विकास गरी आय आर्जन वृद्धि गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ । अपाङ्गता रोकथाम तथा पुनःस्थापना कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१३५. घटना दर्ताको महत्व र आवश्कयताको महसुस गराउन घटना दर्ता सम्बन्धी शिविर संघीय सरकार सँगको सहकार्य सञ्चालन गर्ने व्यस्था मिलाइनेछ ।

भाषा, साहित्य, कला, संस्कृति तथा सम्पदा

१३६. बिभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दिवश, स्थानीय मौलिक संस्कृति, भेषभुषा संरक्षण एवं प्रवर्धन गर्न र उक्त दिवशहरुमा नैतिक शिक्षा, योग साधनाको महत्व सान्दर्भिकताका विषयमा चेतना जगाउने र जनसहभागिता बढाउने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । साथै सबै जातजातिको साहित्य, कला, भाषा, इतिहास, संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन गर्दै लगिनेछ ।

(ग) आर्थिक विकासः

१३७. कृषिको माध्यमबाट आय आर्जन एवं स्वरोजगार सिर्जनाको लागि विशेष प्राथमिकता दिइनेछ । सम्भाव्यता पहिचान गरी प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक कृषि उपजको पकेट क्षेत्र अवधारणा अवलम्बन गर्दै कृषि उत्पादनलाई व्यवसायिकीकरण गरी रोजगारी सिर्जना गर्ने तर्फ जोड दिइनेछ।

१३८. दुध, तरकारी, फलफुल, मासु, नगदे बाली लगायतका कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनहरु निर्यात गरी आर्थिक सशक्तिकरणमा जोड दिईनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कृषि उपज उत्पादनमा प्रयोग

भैरहेको रासायनिक विषाधिलाई न्यूनिकरण गरी जनताको स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरलाई कम गर्न विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । जैविक विविधताको संवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै जलवायु परिवर्तन अनुकुलन प्रविधिहरुको विकास गरी कृषिजन्य उत्पादनमा प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१३९. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न साना सिंचाइ कार्यक्रम मार्फत कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । व्यवसायिक कृषि गर्ने क्षेत्रको पहिचान गरी सिंचाइको सुविधा उपलब्ध गराइनेछ । कृषि क्षेत्रमा व्यवसायिक किसिमका कार्यक्रमहरु छनौट गरी कृषि पकेट क्षेत्र विस्तार गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१४०. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको कृषि उत्पादनको सम्भाव्यता अध्ययन गरी माटो परिक्षणको माध्यमबाट उपयुक्त कृषि उपज लगाउने व्यवस्था मिलाइनेछ । यस कार्यको लागि व्यवसायिक रुपमा खेती गर्ने कृषकहरुको पहिचान गरी यसै आर्थिक वर्षबाट कार्य शुरुवात गरिनेछ ।

१४१. व्यवसायिक कृषि व्यवसाय गर्न इच्छुक कृषकहरुलाई आवश्यक पर्ने सम्बन्धित विषयका तालिम उपलब्ध गराइनेछ । जसबाट कृषि क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि भइ व्यवसायिक रुपमा खेती गर्ने परम्पराको शुरुवात हुनेछ ।

१४२. कृषि/पशु विकास, दुग्ध उत्पादन सहकारीको प्रवर्द्धन र विकासका लागि आधुनिक प्रविधि मार्फत गाउँपालिकामा भएका सहकारी र कृषक समूहहरुलाई व्यावसायिक तालिम प्रदान गरिनेछ । साथै गाउँपालिकामा उत्पादित कृषि जन्य उपजहरुको बजारिकरण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ । गाउँपालिकाभित्र उत्पादन हुने कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनलाई नजिकको बजारसम्मको पहुँच पुर्याउन कृषि एम्बुलेन्स संचालन गरिनेछ ।

१४३. गाउँपालिकाभित्र दुध तथा दुधजन्य पदार्थको उपयोग तथा व्यापार न्यून देखिएकोले आगामी आर्थिक वर्षमा गाउँपालिकाबाट दुधजन्य पदार्थ नजिकको बजारसम्म पुर्याउने कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी अगाडी बढाईनेछ । गाउँपालिका भित्र उत्पादीत दुधलाई खपत गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइ दुधका परिकारहरु निर्माण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१४४. कृषि उत्पादन वृद्धि गर्न गाउँपालिकाभित्र रहेका विभिन्न प्रकारका विशेषता भएका जग्गाहरुको अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी उपयुक्त बाली लगाइ उत्पादन वृद्धि गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१४५. कृषि तथा पशुपालन व्यवसायलाई सझिलो र उत्पादन मुलक बनाउन आधुनिक कृषि प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ । ५० प्रतिशत अनुदानमा यन्त्र, औजार र उपकरण उपलब्ध गराउने नीतिलाई

निरन्तरता दिइनेछ । व्यवसायिक रुपमा कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय सञ्चालन गर्ने कृषकहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१४६. सामुहिक व्यवसायिक कृषि तथा पशु उत्पादन गर्ने समूह वा सहकारीहरुलाई विभिन्न प्रकारका समपुरक अनुदान उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ । ५० प्रतिशत अनुदानमा तरकारी क्षेत्र विस्तारका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । अनुदान वितरण गर्दा कृषि कार्य गर्न इच्छुक कृषकहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

१४७. गाउँपालिकाले स्थापना गरी सञ्चालन गर्दै आएको कृषि उपज संकलन केन्द्रमा आफ्नो उत्पादन लैजाने कृषकहरुलाई उक्त संकलन केन्द्रको तथ्याङ्कको आधारमा मात्र कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा **उत्पादनमा आधारित अनुदान** वितरण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१४८. प्राकृतिक रुपबाट गर्भधान सम्भव हुन नसकेमा कृत्रिम गर्भधान गराउने कार्यको शुरुवात गरिनेछ । पशु बिमा तथा कृषि बिमा गर्ने समूह वा संस्थालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१४९. गाउँपालिकाभित्र रहेका कृषि समूह, सहकारी र फर्मलाई बिउबिजन, घाँस उत्पादन गर्न आवश्यक पर्ने सहयोग उपलब्ध गराई घाँस नर्सरी स्थापना गरी घाँस तथा अन्य बिरुवा नर्सरी स्थापनामा जोड दिईनेछ ।

१५०. पशुपालन व्यवसायलाई प्रभावकारी बनाउन तालिम सञ्चालन, औषधि वितरण, नश्ल सुधारको लागि बोका, राँगो, बीर (बंगुर) समूह/सहकारी/फर्मलाई वितरण, गोठ सुधार, गोठ निर्माण, खोर निर्माण, खोर सुधार, घाँस वितरण र ढुँड टाट्नो निर्माण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१५१. गाउँपालिका भित्रका धानखेत, जलाशय र माछापोखरीहरुलाई संरक्षण गर्दै व्यावसायिक माछा पोखरी निर्माण गर्ने व्यक्ति/समूह/सहकारी/फर्महरुलाई आवश्यक अनुदान उपलब्ध गराई गाउँपालिकालाई माछा उत्पादनमा क्रमशः आत्मनिर्भर गराउँदै लगिनेछ । साथै माछाको उचित बजारीकरणको व्यवस्था मिलाइनेछ । यस कार्यक्रम सञ्चालनको लागि ५० प्रतिशत अनुदानमा माछा प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१५२. प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक/एक वटा कृषि एवं पशु व्यवसायमा आधारित सहकारी विकास गरिनेछ । स्थानीय सहकारीहरुसँग प्रवर्द्धनात्मक कार्यमा सहकार्य गर्दै मूल्य श्रृंखलामा काम गर्ने सहकारीहरुको (कृषि तथा उत्पादनमुखी) विकास एवं प्रवर्द्धन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

१५३. गाउँपालिकाका मुख्य बजार केन्द्रमा स्थापना भएको कृषि उपज संकलन तथा विक्रि केन्द्रलाई व्यवस्थित गरिनेछ । साथै गाउँपालिकाको कुनै एक उपयुक्त स्थानमा शित भण्डार प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा स्थापना गर्ने कार्य अगाडी बढाइनेछ ।

१५४. कृषियोग्य जमिनको बढ्दो खण्डीकरण गर्ने कार्यलाई निरुत्साहित गरी जमिनलाई बाँझो राख्न नपाइने व्यवस्था मिलाइनेछ । कृषि, पशुपालन लगायतका व्यावसायिक उत्पादनका क्षेत्रमा बिमा अनिवार्य रुपमा गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१५५. गाउँपालिकाभित्र रहका विभिन्न सहकारी संस्थाहरुलाई विषयगत सेवाको आधारमा एकिकरण गर्ने र सहकारीको पहुँच नपुगेको ठाउँमा क्षेत्र विस्तार गर्ने नीति लिइनेछ ।

१५६. सहकारी मार्फत बचत तथा सहुलियत दरमा ऋण परिचालन गरी पिछडीएको वर्गलाई आत्मनिर्भर गराउन अभिप्रेरित गरिनेछ ।

१५७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुलाई गाउँपालिकाको प्रत्येक वडासम्म आफ्नो सेवा विस्तार गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

१५८. गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन गरिएका सबै व्यवसायहरुलाई दर्ता तथा अभिलेखिकरण गर्न अभिप्रेरित गर्न विभिन्न प्रकारका चेतनामूलक कार्यक्रमहरु व्यापारीहरुको समेत सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ ।

१५९. गाउँपालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि वित्तिय अवस्थामा सुधार गर्न करको दर कम र दायरा फराकिलो बनाउने नीति अबलम्बन गरिनेछ ।

१६०. उद्यम विकास योजना निर्माण गरी गाउँपालिका भित्र स्थानीय स्रोत, साधन र सिपको आधारमा रोजगारी सृजना गरिनेछ । उद्यम विकास योजनाका आधारमा कार्यक्रमहरु क्रमशः कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१६१. उद्यम विकास मार्फत आय आर्जन र रोजगार वृद्धि गर्ने तर्फ ध्यान दिइनेछ । उद्योगग्राम निर्माण कार्यलाई संभाव्यता अध्ययन गरी सुरुवात गरिनेछ ।

१६२. गाउँपालिका भित्र उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थहरुको प्रयोगबाट सञ्चालन हुन सक्ने खालका साना तथा कुटीर उद्योग स्थापना र सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१६३. विभिन्न ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरुको गुरुयोजना निर्माण गरी पर्यटन उद्योगलाई प्रवर्द्धन, प्रचार र प्रसार गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पर्यटकीय स्थानहरुमा आयोजना हुने

महोत्सवहरुलाई सभ्य र भव्य रुपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने सहयोग उपलब्ध गराइनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी पर्यटन विकासको गुरुयोजना निर्माण गर्न पहल गरिनेछ । धार्मिक तथा पर्यटन विकास गर्न गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानको पहिचान गरी घरबास (Home Stay) संचालन गर्न पहल गरिनेछ ।

१६४. तिनाउ गाउँपालिकाको पर्यटन नक्सा बनाईनेछ । गाउँपालिकाका ऐतिहासिक स्थानहरु लगायत अन्य सम्भाव्य स्थानहरुमा पर्यटकीय पदमार्ग निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरी रुट नक्सांकन गरिनेछ।

१६५. गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरुको प्रचार प्रसार गरी यी स्थलहरुसम्म सडकको पहुँच पुर्याउन आवश्यक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१६६. तिनाउ कृषि तथा पशु उद्यमशिलता विकास परियोजनालाई पुरानो कार्यसम्पादनको प्रगति प्रतिवेदनको आधारमा नयाँ व्यवस्थापन सहित सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१६७. गाउँपालिका भित्र सुन्तला, कागती, किवी, लिंची, आँप, ड्रागन फ्रुट र एभोकाडो लगायतका अन्य फलफुल उत्पादनको सम्भाव्य स्थानको खोजी गरी व्यवसायिक रुपमा खेती गर्ने कृषकहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१६८. व्यवसायिक रुपमा कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय सञ्चालन गर्ने कृषकहरुलाई वित्तीय संस्थाहरुसँगको सहकार्यमा ऋण परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाई यस्ता कार्यमा व्याजमा अनुदान दिने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

१६९. गाउँपालिका भित्र रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न रोजगार सेवा केन्द्रमा सूचिकृत भएका वेरोजगार व्यक्तिहरुलाई न्यूनतम रोजगारको प्रत्याभुत गर्नको लागि गाउँपालिकामा सञ्चालन हुने विभिन्न ठेक्का तथा उपभोक्ताहरु मार्फत सञ्चालन हुने योजनामा आवश्यकता अनुसार तालिम प्रदान गरी काममा लगाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१७०. गाउँपालिकाका लागि स्वयंसेवा कार्यक्रम मार्फत युवाहरुलाई रोजगारीमा आवद्ध गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ । विदेशबाट गाउँपालिकाभित्र फर्की आफूले सिकेको सीपको आधारमा उद्यम गर्न चाहाने युवाहरुलाई उद्यम विकासमा प्रोत्साहित गर्न **अध्यक्षसँग युवा इलम** कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१७१. गाउँपालिका भित्रका युवाहरुलाई रोजगारीको अवसर प्रदान गर्न मागमा आधारित तालिम सञ्चालन गरी तालिम प्राप्त युवाहरुलाई उद्यम सञ्चालन गर्न आवश्यक रकम सहित प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१७२. वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट प्रदान गरिने सेवाहरु र श्रम स्वीकृतीका सेवाहरुलाई गाउँपालिकाको रोजगार सेवा केन्द्र मार्फत थप प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१७३. गाउँपालिकालाई फूलमा आत्मनिर्भर बनाइ बढी हुने फूलहरु गाउँपालिकाबाट निकासी गर्ने गरी गाउँपालिका भित्र रहेको खाली ठाउँको पहिचान गरी फूल खेती गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

(घ) भौतिक पूर्वाधार विकासः

१७४. गाउँपालिकास्तरीय गौरवका आयोजनाहरु छनौट गरी कार्यान्वयनको लागि बजेटको सुनिश्चितता गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेको खानेपानीको समस्यालाई समाधान गर्न यस आर्थिक वर्षलाई **स्वच्छ खानेपानी** वर्षको रुपमा मनाउन पहल गरिनेछ । वृहत खानेपानी योजना सञ्चालन गरि एक घर एक धाराको अवधारणाको आधारमा खानेपानी सुविधाको विस्तार गर्न पहल गरिनेछ । अधुरा रहेका आयोजनाहरुलाई सम्पन्न गर्न विशेष ध्यान दिइनेछ ।

१७५. गाउँपालिकामा स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धताका लागि सरोकारवाला निकायहरुसँग आवश्यक सहकार्य गरी खानेपानी सेवाका ठूला संरचनाहरु निर्माण गरिनेछ ।

१७६. गाउँपालिका बासीको यातायातमा सहज पहुँच पुर्याउन तथा यातायात क्षेत्रको व्यवस्थापनका लागि संघ र प्रदेश सरकारसँगको समेत सहयोगमा निर्माण निरन्तरताका लागि पहल गरिनेछ । यातायात व्यवसायीहरुसँग समन्वय गरी गाउँपालिकाले व्यवस्थित तरिकाले सार्वजनिक सवारी साधनको सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१७७. सिंचाइको सुविधा विस्तार गर्न हालसम्म भएको अवस्थाको अध्ययन गरी खेतबारीमा सिचाइको सुविधा उपलब्ध हुने सिचाइ संरचना निर्माण गर्न पहल गरिनेछ ।

१७८. सडक, खानेपानी, सिंचाइ, सामुदायिक भवनहरु जस्ता पूर्वाधारहरु सबै वडामा आवश्यकता र औचित्यताका आधारमा निर्माण गरिनेछ ।

१७९. गाउँपालिका भित्रका सडकहरुमा कि.मि. पोष्ट तथा ट्राफिक संकेतका चिन्हहरु राखी यात्रालाई सूचना मुलक बनाइनेछ । हालसम्म विस्तार गरिएका सडकहरुको अवस्था देख्दा वातावरणमा व्यापक नराम्रो असर परेको देखिएकोले आगामी वर्षमा सडक विस्तार भन्दा सडक स्तर उन्नतीमा ध्यान केन्द्रित गरिनेछ ।

१८०. भूक्षयको जोखिम देखिएको स्थानमा वायो इन्जिनियरिङ जस्ता नविनतम प्रविधिको अवलम्बन गरी पहिरो नियन्त्रण तथा सडक सञ्जाललाई भरपर्दो र सुविधा सम्पन्न बनाउन पहल गरिनेछ ।

१८१. विकासका कार्यमा हेभि इक्युपमेन्ट प्रयोग गर्नु परेमा गाउँपालिकामा सूचिकृत र अनुमति प्राप्त भएका हेभि इक्युपमेन्टबाट मात्र काम गराउनु पर्ने नीति लिइनेछ । यस सम्बन्धमा कार्यविधि बनाइ लागु गरिनेछ ।

१८२. भवन निर्माण गर्दा भुकम्पिय जोखिम न्यूनिकरण गर्ने तर्फ ध्यान दिँदै भवन आचार संहिताको पालना गराउन पहल गरिनेछ ।

१८३. पूर्वाधारहरुको दिगो व्यवस्थापन तथा उपयोगका लागि मर्मत संभार प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ । यस कार्यका लागि मर्मत संभार कोषको स्थापना गरी कार्यविधी मार्फत रकम खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।

१८४. गाउँपालिका भित्र उत्पादन हुने फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त ठाउँको पहिचान गरी ल्याण्डफिल्ड साइड निर्माण गर्ने काम अगाडि बढाइनेछ ।

१८५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेको विद्युत सेवालाई नियमित र गुणस्तरिय बनाउन सबै सरोकारवालाहरु सँगको समन्वयमा आवश्यक पहल गरिनेछ ।

१८६. ठूला पूर्वाधारहरुको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) का आधारमा लगानी गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१८७. सार्वजनिक सम्पत्ति संरक्षण गर्न विशेष जोड दिइनेछ । टोल विकास संस्थाको समेतको सहकार्यमा अनाधिकृत रुपमा सार्वजनिक सम्पत्ति अतिक्रमण गर्ने कार्यलाई रोकिनेछ ।

१८८. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण भएका पुराना घरहरुको अभिलेखिकरण गरिनेछ । साथै नयाँ संरचना निर्माण गर्दा अनिवार्य रुपमा गाउँपालिकाको स्वीकृतीबाट मात्र गर्ने वातावरणको विकास गरिनेछ । यस कार्यको लागि टोल विकास संस्थालाई समेत जिम्मेबार बनाइनेछ ।

१८९. गाउँपालिका सौन्दर्यकरणका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु तयार गरिनेछ । साथै पूर्वाधारका योजनाहरु महिला मैत्री, बालमैत्री, वातावरण मैत्री, अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ ।

१९०. जनतालाई विकासका हरेक क्रियाकलापहरुमा सहभागि गराई काम प्रति उत्तरदायि र अपनत्वको भावनाको विकास गर्न लागत सहभागिताका कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१९१. गाउँपालिका स्तरीय खेल मैदान, सभा गृह, कभर्डहल तथा रङ्गशाला निर्माणका लागि समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

१९२. गाउँपालिका भित्रका वडा कार्यालयहरु आधुनिक र प्रविधियुक्त बनाइ सेवा प्रवाहलाई छिटो तथा छरितो बनाउन पहल गरिनेछ । वडा कार्यालयको केन्द्र, स्वास्थ्य संस्था, घना बस्ती र विद्यालय रहेका क्षेत्रहरुमा आवश्यकताको आधारमा सडक बत्ती विस्तार गरिनेछ ।

१९३. सडक स्तरउन्नती गर्दा सडकका प्रारम्भिक संरचानाहरु तयार गरी मात्र स्तरउन्नती गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ । हाल सम्म विस्तार गरिएका सडकहरुको सञ्चालनको अवस्थाको आधारमा मात्र सडक स्तरउन्नति गर्ने कार्यका लागि बजेट विनियोजन गर्ने नीति लिइनेछ । सडकको प्रारम्भिक संरचनाहरु निर्माण सम्पन्न भएका क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार सडक ढलान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१९४. गाउँपालिकामा रहेका सडकहरुको स्तरउन्नती गर्दा ट्राफिक फ्लोका आधारमा वर्गिकरण गरी प्राथमिकता निर्धारणका आधारमा रकम विनियोजन गर्ने नीति लिइनेछ । हालसम्म गाउँपालिका भित्र रहेका सडकहरुको अध्ययन गरी आवश्यकताको आधारमा जोखिम युक्त सडकको घुम्ती सुधार गर्ने नीति लिइनेछ ।

१९५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सडक लगायत भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रहरुको निर्माण र मर्मत कार्य गर्न स्थानिय वेरोजगारको सुचिमा रहेका व्यक्तिहरुलाई तालिम दिइ काम गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१९६. स्थानीय उत्पादनका लघु जलविद्युतहरुलाई संरक्षण गर्दै सो बाट उत्पादित उर्जालाई खानेपानी लिफ्टिङ्ग लगायत अन्य वैकल्पिक क्षेत्रमा प्रयोग गर्न संभाव्यता अध्ययन गरी निर्माण कार्य सुरु गरिनेछ । लघु जलविद्युतबाट निस्कने पानीलाई गाउँपालिका भित्र संभाव्यता अध्ययन गरी पानी घट्टहरुमा प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१९७. तिनाउ गाउँपालिका भित्र रहेका सम्पूर्ण सार्वजनिक निकायहरुमा E-Attendance जडान गरी विद्युतीय अनुगमन प्रभावकारी रुपमा गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

१९८. गाउँपालिकाको केन्द्र सम्म जोड्ने गरी सबै वडा कार्यालयको केन्द्र गाउँपालिका भरीको स्वास्थ्य तथा शिक्षाका इकाईहरुसंग सहज पहुँच हुने गरी सडक सञ्जाल विस्तार गर्न All Weather Road को अवधारणा अनुसार लिंक रोड (Link Road) निर्माण गर्न पहल गरिनेछ । झोलुङ्ग र मोटरेवल पुल निर्माण गरी सडक सञ्जाललाई दिगो रुपमा सञ्चालन गर्न विशेष जोड दिइनेछ ।

१९९. गाउँपालिका भित्र राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा हालसम्म पुग्न नसकेका वडाहरुमा विद्युत सेवाको पहुंच वृद्धि गरी राष्ट्रिय प्रसारणमा जडान गर्ने कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

२००. गाउँपालिका भित्र मोबाइल तथा इन्टरनेटको सेवा विस्तार गर्न सेवा प्रदायक संस्थाहरुको सहकार्यमा कार्य अगाडी बढाईनेछ ।

२०१. गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी आवश्यक पूर्वाधारहरु निर्माण गर्न सुरु गरिनेछ । यसका लागि समुदायको समेत सहयोगमा कार्य अगाडी बढाइनेछ ।

(ङ) वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः

२०२. पूर्वाधार निर्माणमा खासगरी सडक निर्माणलाई वातावरण मैत्री स्थानीय शासनको अवधारण अनुरुपमा कार्य अगाडि बढाइनेछ । ठूला संरचनाहरु निर्माण गर्दा संक्षिप्त वातावरणिय अध्ययन र वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा निर्माण गर्ने कार्यको शुरुवात गरिनेछ ।

२०३. वातावरण संरक्षण, विपद् व्यवस्थापनको लागि व्यापक रुपमा जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । प्राकृति विपदबाट जोगिन तथा क्षेती कम गर्न विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२०४. खानेपानीको स्रोतलाई दीर्घकालिन बनाउन पानीका मुहान, पोखरी, ताल, तलैया संरक्षणमा विशेष लगानी गरिने छ । एक सामूदायिक वन एक पूनःर्भरण पोखरीहरुको निर्माण गर्ने कार्यको शुभारम्भ गरिनेछ ।

२०५. गाउँपालिकाको नदीहरुमा करेन्ट तथा विषाधी प्रयोग गरी माछा मार्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्न जनचेतनाका माध्यमबाट कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । माछा तथा जलचरहरुको अवैध रुपमा हुने विनासकारी क्रियाकलापहरुलाई कानून निर्माण गरी नियन्त्रण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । गाउँपालिकाको पानीको श्रोत भएको स्थानमा जलचर संरक्षण गर्न माछाका भुराहरु खोला तथा तालतलैयाहरुमा छोडने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

२०६. विपद् व्यवस्थापनको लागि विपद् व्यवस्थापन कोषमा रकम विनियोजन गरिनेछ । यस कोषको रकम स्वीकृत मापदण्ड बमोजिम विपद् परेकाहरुलाई तत्काल उद्दार राहत र सहयोगको कार्यक्रम संचालन गर्न खर्च गरिनेछ । वडा एवं बस्ती स्तरमा विपद् व्यवस्थापनको लागि नागरिक परिचालन गर्न वडा र वस्ती स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गरिनेछ ।

२०७. गाउँपालिका भित्र रहेका सबै वन सम्पदाहरुको बिभिन्न वन समितिहरुको सहकार्यमा संरक्षण गरिनेछ । साथै सामुदायिक वनको व्यवस्थापन सुधार गर्न गाउँपालिकास्तरीय समिति गठन गरी गाउँपालिकाका विकास निर्माणका योजनाहरुमा साझेदारीताका लागि संलग्न गराउने नीति लिइनेछ वन क्षेत्रबाट विपन्न वर्गहरुको आय आर्जन वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

२०८. गाउँपालिका भित्र गर्मी यामको समयमा आगोलागिको समस्याहरु ज्यादा देखिएकोले सम्भाव्यता अध्ययन गरी फायरलाईन निर्माण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ । आगोलागि नियन्त्रणमा उल्लेखनीय भूमिका खेल्ने व्यक्तिलाई सामूदायिक वनसँगको समन्वयमा पुरस्कृत गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ । सामूदायिक वन क्षेत्र भित्र हुने खोसमेरा/बस्यौंलाहरुको संकलन गरी अर्गानिक मल निर्माण गर्ने कार्यलाई पशु क्षेत्रमा काम गर्ने सहकारीहरुको सहकार्यमा उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्य अगाडी बढाइनेछ ।

२०९. गाउँपालिकाको भुगोललाई उपयुक्त हुने खालका आगोलागिका यन्त्र उपकरणहरु खरिद गरी आवश्यकता अनुसार सामूदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई वितरण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

२१०. गाउँपालिका भित्र रहेका सबै सामूदायिक वनहरुलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम कार्ययोजना गाउँपालिकामा पेश गरी स्वीकृत गराउन अनिवार्य गरिनेछ । यसरी समयमा कार्ययोजना पेश गर्ने र वन पैदावार विक्रिबाट प्राप्त रकमबाट गाउँपालिकालाई बुझाउनु पर्ने रकम बुझाउने सामूदायिक वनहरुमा पूनःभरण पोखरी (Recharge Pond) निर्माण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

२११. गाउँपालिका भित्र रहेका विभिन्न सडकहरुको अध्ययन गरी यसका किनाराहरुमा आवश्यकता अनुसार वृक्षारोपण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यसका लागि तिनाउ सवडिभिजन कार्यालय दोभान पाल्पा सँग सहकार्य गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

२१२. गाउँपालिका भित्र बाढीको जोखिम रहेका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी बाँसका विरुवाहरुको वृक्षा रोपण गरी बाढीको जोखिम कम गर्न प्रयास गरिनेछ । यस उत्पादनलाई व्यवसायिक बनाउन आवश्यकता अनुसार अन्य कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

२१३. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सम्पूर्ण नदिजन्य पदार्थहरुको उत्खनन् प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२१४. एक वडा १ उद्यान, पार्क निर्माण कार्यलाई अभियानको रुपमा सञ्चालन गरी सोका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२१५. प्रत्येक गाउँपालिका बासीलाई गाउँपालिकाको वातावरण स्वच्छ एवं हरियाली राख्नका लागि वृक्षारोपण कार्यक्रम अभियानको रुपमा सञ्चालन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ। समृद्धीका लागि वन परियोजनालाई वन संरक्षण, उपयोग र वन व्यवस्थापनको रुपमा परिचालन गरिनेछ ।

२१६. गाउँपालिका भित्र रहेको खाली जग्गामा वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्धन तथा वनको संरक्षण र हैसियतमा सुधार गरी जल, जमिन र वातावरणको संरक्षण र जीविकोपार्जनको अवसरमा बृद्धि गरिनेछ ।

२१७. संरक्षण पोखरी, पहिरो तथा गल्छी नियन्त्रण, विकासका पूर्वाधारको संरक्षण र नदी नियन्त्रण गरी जल, जमीन तथा जलाधारको संरक्षण र उत्पादनमा बृद्धि गरिनेछ ।

२१८. वातावरणीय सन्तुलनलाई दिगो बनाउन गाउँपालिका क्षेत्र भित्र प्लाष्टिक प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । अत्यधिक रुपमा भैरहेको प्लाष्टिक प्रयोगलाई कम गर्न दुना टपरीको प्रयोग गर्ने बानीको विकास गरिनेछ ।

२१९. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुन सक्ने औषधी जन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तव द्रव्यको खोज पहिचान संरक्षण संकलन प्रवर्द्धन गर्दै आयुर्वेद चिकित्सामा वैज्ञानिक अनुसन्धान तथा सदुपयोग गरी आत्म निर्भरता अभिवृद्धि गर्ने नीति लिइनेछ।

२२०. आगामी आर्थिक वर्ष भित्र सुरक्षित रुपमा फोहोर संकलन वर्गिकरण पुनःउपयोग प्रशोधन विसर्जनको लागि ल्याण्डफिल्ड साइडको पहिचान र विकास गरिनेछ । गाउँपालिका भित्र उत्पादन हुने फोहोरलाई फोहोरको प्रकृतिको आधारमा वर्गिकरण गरी कुहिने प्रकारको फोहोरको उचित माध्यमबाट मल बनाउन तथा नकुहिने प्रकारका फोहोरहरुको लागि उचित स्थानको खोजी गरी नविन प्रविधिको माध्यमबाट व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । यसका लागि नजिकको स्थानीय तहसँग समेत समन्वय गरी कार्य गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

२२१. सँघीय सरकारसँगको सहकार्यमा विपन्न बस्तीहरुमा सुरक्षित नागरिक आवास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका जोखिम युक्त घरहरुको तथ्यांक संकलन गरि संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा जस्तापाता वितरण गरि जोखिमयुक्त घर मुक्त गाउँपालिका घोषणा गर्ने कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२२२. जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई घटाउन गाउँपालिकामा खेर गैरहेको विभिन्न प्रकारको झारपात तथा वनमाराहरुको प्रयोग गरी उपयुक्त बस्तु निर्माण गर्ने कार्यको संभाव्यता अध्ययन गरी सुरुवात गरिनेछ ।

२२३. गाउँपालिकालाई वातावरण मैत्री गाउँ बनाउन मुख्य मुख्य सडकहरुको किनारामा र गाउँपालिका भित्र खाली रहेको क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

२२४. गाउँपालिका भित्रको सिद्धार्थ राजमार्गको उपयुक्त स्थानमा सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माण गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।

२२५. गाउँपालिका भित्र भूक्षयको जोखिम भएका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी वृक्षारोपण, वायो इन्जिनियरिङ्ग तथा तटबन्धको माध्यमबाट भू-संरक्षण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२२६. गाउँपालिका भित्र रहेका नदी तथा खोलाले वर्षातको समयमा पुर्याउने डुवान कम गर्न खोलामा जम्मा भएको नदीजन्य पदार्थ वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा निकाली खोला एकिकृत गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । खोलाको दुवै किनारमा बाँसजन्य विरुवाको वृक्षारोपण गरी बाढीबाट खोला नजिक रहेको खेत क्षयीकरण हुनबाट जोगाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२२७. स्वास्थ्य उपचारमा सहज पहुँच पुर्याउन उपयुक्त माध्यमबाट गाउँपालिकामा एम्बुलेन्स व्यवस्थालाई प्रभाकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२२८. गाउँपालिका भित्रका उपयुक्त स्थान तथा घरहरुमा फलफूल विरुवा लगाउने कार्यक्रम सञ्चालन गरी गाउँपालिका बासीलाई फलफुल उपभोग गर्ने परिपाटीको विकास गरिनेछ ।

२२९. गाउँपालिकाको विभिन्न स्थानमा देखिने लोपोन्मुख वन्यजन्तुहरुको संरक्षण र विकासको लागि व्यापक जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । अवैध रुपमा वन्यजन्तु चोरी सिकारी गर्ने कार्यलाई कानूनी दायरा भित्र ल्याइ नियन्त्रण गर्ने कार्यलाई कडाइका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२३०. गाउँपालिकामा रहेको महाभारत क्षेत्रमा उपयुक्त हुने खालका गुराँस लगायतका उपयुक्त विरुवाहरुको वृक्षारोपण गरी पर्यापर्यटन वृद्धि गर्न पहल गरिनेछ ।

२३१. वायु प्रदुषण कम गर्न गाउँपालिका भित्र स्थापना हुने उद्योगहरुलाई मापदण्ड अनुसार सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२३२. गाउँपालिका भित्रको नदीजन्य पदार्थको उत्खनन्, अन्वेषण, ढुवानी तथा विक्रिवितरणलाई नियमित गर्न कार्यविधी निर्माण गरिनेछ । यसको पूर्वाधार विकासको लागि संघ र प्रदेश सरकारसँग आवश्यक सहकार्य गरिनेछ ।

२३३. गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका चुनढुङ्गा खानी उद्योगहरुलाई नियमसँगत र व्यवस्थित ढङ्गले सञ्चालन गराउन गाउँपालिकाद्वारा प्रभावकारी नियमन र निरिक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ । साथै खानी उद्योग सञ्चालनको क्रममा वातावरणमा पर्ने असरलाई न्यूनीकरण गर्न खानी सञ्चालकसँग लिइने वातावरण सेवा शुल्कबाट प्रभावित क्षेत्रको योजना र कार्यक्रमलाई संबोधन गरिनेछ ।

२३४. खानी प्रभावित क्षेत्रमा खानी सञ्चालनको कारणले जनमानस पर्न सक्ने असरलाई नियत्रण गर्न खानी सञ्चालकहरुको सहयोगमा आवश्यक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

२३५. गाउँपालिकाबासीलाई धुवाँ रहित चुलोको प्रयोगबाट स्वास्थ्यमा गम्भिर असर नपर्ने वातावरण सिर्जना गर्न लागत साझेदारीको आधारमा धुवाँ रहित चुलो वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२३६. अन्तयमा, यो नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्न सहयोग गर्नु हुने गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष्यज्यू, सबै वडाका वडा अध्यक्षज्यूहरु, गाउँ कार्यपालिकाका कार्यापालिका सदस्यज्यूहरु, गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु, सम्पूर्ण विषयगत समितिका सदस्यज्यूहरु, सकारात्मक सल्लाह र सुझाव दिनु हुन विभिन्न संघ संस्था र तिनाउमा क्रियाशिल पार्टीहरुका प्रमुख तथा प्रतिनीधिहरु, समग्र तिनाउ निवासी बुवा आमा दाजु भाई दिदीबैनीहरु, सञ्चार जगत तथा गाउँपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरुलाई हार्दिक धन्यवाद दिनु चाहान्छु । धन्यवाद ।

मितिः २०८१।०३।०४ गते ।

प्रेम श्रेष्ठ
अध्यक्ष